mes. Bet galima manyti, kad šie kaulai buvo kažkada kritusių gyvulių ir paukščių ir čia, į pylimą, atnešti kartu su žemėmis.

Toliau pylimas piltas iš gana vienodo molio. Jame įsimaišę miškožemio ir degėsių plotelių. Ypač intensyvių degėsių plotelis buvo supiltas ant raudonmolio sluoksnio išorinio šlaito. Matyt, prieš pradedant kabinti iš būsimo griovio žemes, pirmiausia buvo nukastos sudeginto miško liekanos ir supiltos į pylimą.

Pylimas supiltas iki 160 cm aukščio ir paliktas. Nei vidaus, nei išorės pusės pylimo šlaituose įtvirtinimų neįrengta.

Piliakalnio aikštelėje ištirtame plote po storoku miškožemio sluoksniu jokių žmonių gyvenimo pėdsakų nerasta.

Iš visko matyti, kad piliakalnis nebaigtas įrengti ir niekas jame nei gyveno, nei ilgesnį laiką slėpėsi.

Apie piliakalnio įrengimo laiką galime spręsti tik iš minėtosios ne visai aiškiu grublėtu paviršiumi šukės ir anglių, buvusių pylimo pagrinde. Anglys radiokarboniniu metodu datuotos 1710±90 metų (Vib—21), tai yra apie III a. vidurį.

EKETĖS (KLAIPĖDOS RAJ.) PILIAKALNIO TYRINĖJIMAI 1972 M.

ALGIMANTAS MERKEVIČIUS

Ryšium su vandens saugyklos ant Eketės upelio statyba 1972 m. vasarą Lietuvos TSR Mokslų akademijos Istorijos instituto archeologai atliko žvalgomojo pobūdžio Eketės piliakalnio tyrinėjimus. Eketės piliakalnis yra 7—8 km į šiaurę nuo Klaipėdos ir apie 2,5—3 km į rytus nuo Kalotės. Tai vienas didžiausių ir gana dažnai literatūroje minimų vakarų Lietuvos piliakalnių [1]. Eketė pirmą kartą paminėta rašytiniuose šaltiniuose 1253 m., kai Kuršo vyskupas Henrikas ir Livonijos ordinas dalijosi Kuršo žemes [2]. Senuosiuose šaltiniuose ji vadinama Akutės, Ekytės vardu [3].

Piliakalnis įrengtas Eketės upelio dešiniojo kranto aukštumos kampe, netoli jo santakos su Danės upe. Piliakalnį Eketė supa iš rytų, pietų ir šiek tiek iš vakarų pusės. Jo šlaitai nuo upelio pusės — 10—15 m aukščio. Iš gamtos kliūtimis neapsaugotos šiaurinės pusės piliakalnio aikštelę puslankiu supa apie 130 m ilgio ir 8—9 m aukščio stačiais šlaitais pylimas. Senesnėje literatūroje

[1] **E. Hollack,** Erläuterungen zur vorgeschichtlichen Übersichtskarte von Ostpreussen, Berlin, 1908, p. 32; **J. Sembritzki,** Geschichte des Kreises Memel, Memel, 1918, p. 4; **P. Tarasenka,** Lietuvos archeologijos medžiaga, Kaunas, 1928, p. 127; **A. Salys,** Die žemaitischen Mundarten.—„Tauta ir žodis", VI, Kaunas, 1930, p. 183; **C. Engel,** Einführung in die vorgeschichtliche Kultur des Memellandes, Memel, 1931, p. 80; **J. Remeika,** Ką kalneliai pasakoja, Klaipėda, 1938, p. 63; А. Меркявичюс, И. Станкус, Раскопки городища Экете,—Археологические открытия 1972 года. Москва, 1973, стр. 376.

[2] **F. G. von Bunge,** Liv-, Est-, und Kurländisches Urkundenbuch, I, Revel, 1853, p. 327; **K. Būga,** Rinktiniai raštai, III, V., 1961, p. 161.

[3] Ten pat, be to, **A. Salys,** min. veik., p. 183.

nurodoma, kad šis pylimas 10—13 m aukščio. Į šiaurę nuo didžiojo pylimo, už 10—12 m, matyti dar vieno — apie 1 m aukščio — pylimo pėdsakai. Tarp pylimų buvo (dabar jau visiškai užslinkę) grioviai. Ties rytiniu didžiojo pylimo galu yra 2—3 m pločio įvažiavimas į piliakalnį.

Piliakalnio aikštelė netaisyklingo keturkampio formos, 105×110 m dydžio, beveik lygiu paviršiumi. Jos pakraščiais yra vietomis išlikusios apie 1 m aukščio pylimo liekanos. Šis pylimas seniau supo piliakalnio aikštelę iš visų pusių.

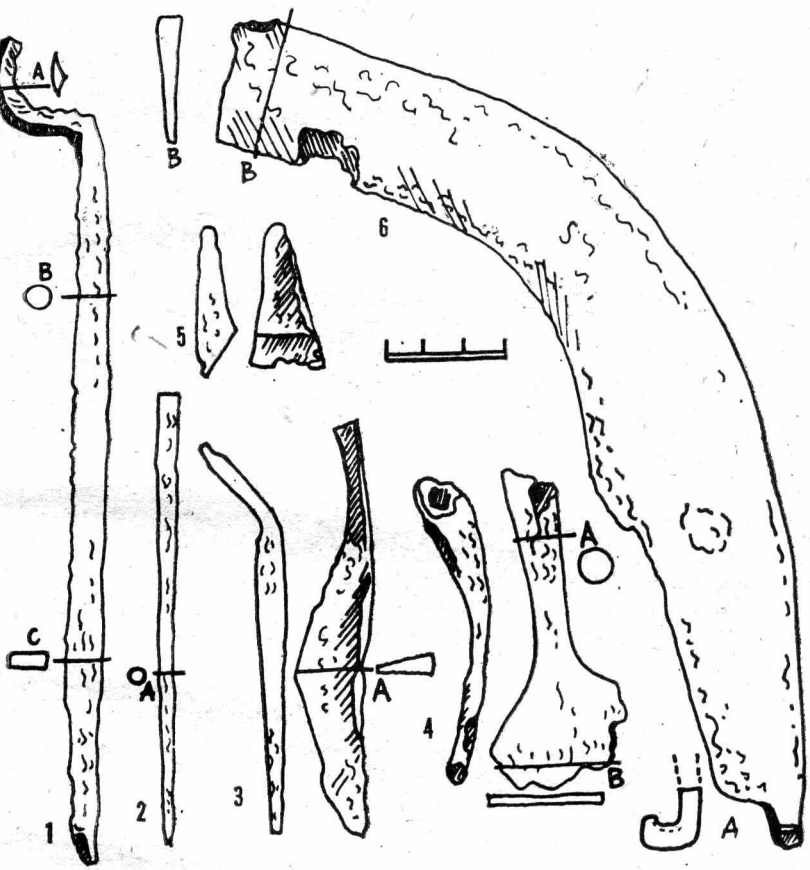
Į šiaurę nuo piliakalnio esančioje dirvoje matomi žymūs gyvenvietės pėdsakai. Senoji gyvenvietė užėmė daugiau kaip 2 ha plotą ir, atrodo, buvo apsaugota grioviais, o gal net pylimais. Užslinkusių griovių vietoje šiuo metu ariamoje dirvoje matyti tik negilūs įdubimai.

1972 m. Eketės piliakalnyje iš viso ištirtas 314 m^2 plotas. 4 plotai iškasti piliakalnio aikštelėje (180 m^2), padarytas už didžiojo pylimo griovių ir pylimėlių piūvis (60 m^2), patikrintos užliejamos pietrytinė ir šiaurės rytinė piliakalnio papėdės (44 m^2) bei ištirtas 1 plotelis pietrytiniame gyvenvietės pakraštyje (30 m^2).

Piliakalnio aikštelėje rastas 0,3—1,4 m storio kultūrinis sluoksnis. Jis kiek storesnis buvo prie didžiojo pylimo papėdės, šiaurės rytinėje aikštelės dalyje (0,7—1,4 m) ir plonesnis aikštelės centre bei jos pietvakarinėje dalyje (0,3—0,8 m). Tyrinėtuose plotuose nepavyko ryškiau išskirti atskirų kultūrinio sluoksnio horizontų. Gal kiek geriau skyrėsi tik pats apatinysis, šviesiai pilkos žemės sluoksnelis. Jis buvo vidutiniškai apie 20 cm storio. Jame rasta tik keliolika lipdytų puodų šukių lygiu paviršiumi, smulkių anglių, paskirų nedidelių akmenukų. Šį kultūrinio sluoksnio horizontą, matyt, reikia skirti pačiai m. e. pradžiai.

Aukščiau esantis kultūrinis sluoksnis buvo sumaišytas įvairių vėlesnių statybų metu, taip pat ariant piliakalnio aikštelę. Šiame kultūriniame sluoksnyje ir buvo rasti beveik visi Eketės piliakalnio radiniai. Šiaurės rytiniame piliakalnio aikštelės pakraštyje iškastuose plotuose (I ir II plotai) aptikti pailgo stačiakampio formos, stulpinės konstrukcijos pastato pėdsakai. Atidengta jų dalis buvo apie 4—5 m pločio ir apie 8 m ilgio. Pastatas savo šiaurės vakariniu galu iš aikštelės vidaus pusės rėmėsi į didįjį pylimą. Kaip rodo stulpaviečių piūviai ir statinio stulpus tvirtinę akmenys, pastatą sudarė trys eilės į žemę įkastų stulpų. Atstumai tarp stulpų eilių yra maždaug 1,6 m, o eilėse tarp stulpų — nuo 0,5 m iki 1 m. Pastato kampuose bei išorinių sienų eilėse, kaip parodė stulpaviečių piūviai, dažniausiai buvo įkasta po du stulpus. Tarp jų, matyt, buvo sudėti nedidelio skersmens apvalūs sienojai, kurie sudarė pastato sienas. Pastato sienos buvo greičiausiai apdrėbtos ar tinkuotos moliu, nes pastato vietoje ir aplink jį rasta daugybė sudegusio įvairaus dydžio molio gabalų. Kai kuriuose stambesniuose tinko gabaluose aiškiai matyti apvalių, iki 10 cm storio rąstelių atspaudai.

Pastato paskirtį apibūdina rastieji jo teritorijoje ir aplinkumoje radiniai. Tai geležiniai peiliai ir jų dalys, keli dalgių gabalai, keletas lazdelių formos žalvario ir geležies metalo ruošinių, keliolika galąstuvų ir daugybė geležies gargažių. Tarp šių rastų dirbinių yra keletas geležinių amatininko įrankių: skaptukas, nedidelė vedega, skylmušys, mažytis obliaus drožtuvas (2 pav.).

2 pav. Geležiniai įrankiai: 1 — skaptas, 2 — skylmušys, 3 — nebaigtas gaminti peilis (?), 4 — vedegėlė, 5 — obliaus (?) drožtuvas, 6 — dalgio dalis.

Iš rastųjų dirbinių galima spręsti, kad pastate būta amatininko, gal būt, kalvio (?) dirbtuvės. Pastato chronologija nėra visai aiški. Aplink jį aptikta archeologinė medžiaga (geležinė pasaginė segė cilindriniais galais, peiliai, dalgiai, keramika) leidžia pastatą datuoti I m. e. tūkstantmečio II puse — II m. e. tūkstantmečio pradžia.

Kito statinio pėdsakai aptikti pietvakariniame pilkdalnio aikštelės kampe (IV plotas). Čia, 40—50 cm gylyje, išryškėjo dvi gana

Biblioteka

taisyklingos, apie 7—8 m ilgio stulpaviečių juostos. Tarp šių stulpaviečių eilių buvo 1,6—2 m tarpas, užpildytas akmenimis, primenantis apardytą grindinį. Kam skirtinos šios stulpaviečių juostos, neaišku, nes ištirtas tik nedidelis plotas. Gal tai kokio pastato, užtvaros ar įtvirtinimų dalis.

Kituose plotuose rasta paskirų stulpaviečių, ūkinių duobių, nemažai dirbinių.

Mažojo pylimo ir griovio skersinis piūvis parodė buvus už didžiojo pylimo plačios įtvirtinimų sistemos. Ją sudarė 4 grioviai ir 3 nedideli pylimai tarp jų. Griovių plotis 3—4 m, gylis — apie 1 m ir daugiau.

Ar tarp griovių buvę pylimėliai turėjo kokius papildomus įtvirtinimus — medines rąstų tvoras ar užtvaras,— sunku konkrečiai atsakyti. Iš viduriniajame pylimėlyje pastebėtų kelių stulpaduobių galima spręsti, kad kažkokių papildomų įtvirtinimų būta. Gal čia buvo eilės įžambiai į žemę įkastų nusmailintų stulpų, sudariusių kelias užtvaras? Mat, šalia vienas kito yra keli negilūs ir siauri grioviai bei žemi pylimai. Tačiau šią mintį bus galima patvirtinti ar atmesti tik papildomai plačiau patyrinėjus.

Gyvenvietėje rastas 0,3—1 m storio kultūrinis sluoksnis. Jame aptikta lipdytos keramikos su lygiu ir grublėtu paviršiumi, taip pat viena žiesto puodo šukė.

Pietrytinėje ir šiaurės rytinėje piliakalnio papėdėse kultūrinio sluoksnio nerasta.

Kasinėjimų metu Eketės piliakalnyje rasta per 150 įvairių geležinių, žalvarinių, molinių, akmeninių ir gintarinių dirbinių. Be jau anksčiau aprašytų, reikia dar paminėti dvi žalvarines Romos monetas. Viena jų, geriau išlikusi, yra kaldinta II m. e. a. Liucilos Augustos [4]. Be to, rasta lankinė segė lenkta kojele, dalis pasidabruotos laiptelinės segės, kryžinis smeigtukas, 4 dalgio dalys, daug geležinių įtveriamųjų peilių, įtveriamasis strėlės antgalis, akmeniniai ir gintariniai verpstukai, svorelis, 3 stiklo karoliai, moliniai pasvarai, daug natūralių gintaro gabalų ir kitokių radinių.

Daugiausia Eketės piliakalnyje rasta lipdytos keramikos lygiu paviršiumi. Tačiau nemažai aptikta ir lipdytos keramikos grublėtu paviršiumi, taip pat, nors ir nedaug, žiestos keramikos. Daug surinkta geležies gargažių, tinko gabalų, gyvulių kaulų. Vyrauja naminių gyvulių kaulai: galvijų, avių, ožkų, arklių, kiaulių, šunų. Iš laukinių žvėrių rasta tik elnio kaulų [5].

Eketės piliakalnyje rastoji medžiaga artima kitų šiaurės vakarų Lietuvos tyrinėtų piliakalnių medžiagai [6], o keramika kai ku-

[4] Monetų chronologiją nustatė doc. M. Michelbertas.

[5] Kaulus ištyrė TSRS MA Archeologijos instituto mokslinė bendradarbė, biolog. m. kand. V. Danilčenko.

[6] **P. Kulikauskas, R. Kulikauskienė, A. Tautavičius,** Lietuvos archeologijos bruožai, V., 1961, p. 367; **V. Daugudis,** Imbarės piliakalnio ir gyvenvietės tyrinėjimai 1969 metais.— Archeologiniai ir etnografiniai tyrinėjimai Lietuvoje 1968 ir 1969 m., V., 1970, p. 29.

riomis formomis gimininga ir Kaliningrado srities piliakalnių keramikai [7].

Kasinėjimų medžiaga rodo, kad Eketės piliakalnyje žmonės apsigyveno pirmaisiais m. e. amžiais. Jis buvo naudojamas visą I m. e. tūkstantmetį ir paliktas kovų su kryžiuočiais metu.

BRAŽUOLĖS (TRAKŲ RAJ.) PILIAKALNIO TYRINĖJIMAI 1972 M.

VYTAUTAS DAUGUDIS

Lietuvos TSR Kultūros ministerijos iniciatyva 1972 m. buvo tvirtinami Bražuolės piliakalnio šiaurės vakarinis bei šiaurinis šlaitai. Mokslinė metodinė kultūros paminklų apsaugos taryba ir Lietuvos TSR Istorijos ir etnografijos muziejus tuo metu pravedė šio piliakalnio bandomojo pobūdžio archeologinius tyrinėjimus.

Bražuolės piliakalnis yra apie 6 km į šiaurę nuo Trakų, apie 0,8 km į pietvakarius nuo Trakų—Vievio plento, kairiajame Bražuolės upelio krante. Iš šiaurės ir rytų jį juosia upelis ir klampus jo slėnis, o iš kitų pusių — gilus ir platus griovys, kuris šiaurės rytuose bei šiaurės vakaruose pastebimai paplatėja ir susijungia su upelio slėniu. Griovio šlaitai buvę išgrįsti vidutinio dydžio akmenimis. Dabar čia šio grindinio išlikę tik fragmentai. Griovio gylis nuo piliakalnio aikštelės — apie 16 m, o nuo gretimų laukų — iki 12 m. Griovio plotis dugne siekia 6—7 m, o viršuje — 60 m. Pietrytinėje piliakalnio papėdėje, už griovio, pastebimas tarsi nedidelio pylimėlio fragmentas. Gal būt, nuo lengviau prieinamų pietrytinės bei pietinės pusių, už griovio dar yra buvęs nedidelis pylimėlis, kuris šiuo metu jau sunaikintas. Piliakalnio šlaitų nuolydis — 35—40°, o aukštis — 16—22 m.

Beveik trapecijos formos, nelygi piliakalnio aikštelė yra apie 200 m ilgio, pietrytiniame gale — apie 100 m, o šiaurės vakariniame — 60 m pločio. Tuo būdu ji užima apie 2 ha plotą. Ties vakariniu aikštelės pakraščiu yra pailga (ŠV—PR), 5—8 m gylio, 75 m ilgio ir 60 m pločio viršuje dauba. Jos dugne yra 45 m ilgio ir 10 m pločio ties viduriu šaltiniuota pelkė. Pietiniame aikštelės pakraštyje ryškiau išsiskiria nedidelė pakilumėlė, o pietrytinis aikštelės pakraštys yra net 6 m žemiau šiaurės rytinio jos kampo.

Piliakalnio aikštelės pakraščiuose yra pylimo liekanų. Dalis jo nuvirtusi į piliakalnio pašlaitę. Išlikusios dalies ilgis — 440 m. Pylimo aukštis nuo aikštelės paviršiaus siekia iki 2,5 m, jo plotis prie pagrindo — 10—15 m, o viršuje — 3—6 m. Pietrytiniame piliakalnio aikštelės pakraštyje, tarp pietinio ir rytinio pylimų galų,

[7] Ф. Д. Гуревич, Из истории Юго-восточной Прибалтики в I тысячелетии н. э.— Материалы и исследования по археологии СССР, № 76, Москва—Ленинград, 1960, стр. 347.